Filmová Babička Jarmila Kurandová: za války hrála muže a životní roli dostala v 80 letech

https://medium.seznam.cz/clanek/pribehy-ze-zivota-filmova-babicka-jarmila-kurandova-za-valky-hrala-muze-a-zivotni-roli-dostala-v-80-letech-316183

Příběhy ze života

11:11

Včera 3. 9., 12:03

Za války hrála v kočovném divadle milovníky v kalhotách a Prahu i Národní divadlo odmítla, aby zůstala po boku svého muže. Životní role Jarmily Kurandové přišla až v osmdesáti letech: v Moskalykově Babičce po boku mladičké Libuše Šafránkové.

Článek

Příběh ženy, kterou celý národ vnímal jako ztělesnění venkovské moudrosti a mateřské něhy, začal na Vysočině. Narodila se 30. ledna 1890 v obci Veselá na Pelhřimovsku nedaleko Počátek jako Marie Martínková.

Byla jedním z jedenácti dětí v chudé rodině hajného. Část dětství strávila u otcovy sestry v Dobré Vodě na Pelhřimovsku, kde chodila do obecné školy. Mladá Marie však od dětství žila také světem divadla. Ráda recitovala a už během školních let vystupovala s místními ochotníky.

V patnácti letech odešla do Prahy, kde přijala místo vychovatelky. Právě hlavní město její touhu po divadle ještě posílilo. Ve volných chvílích chodila na představení do Národního divadla i na další pražské scény a sledovala herce, které do té doby znala jen z vyprávění.

Cítila, že její místo je na divadelních prknech. Rodiče však z představy nejistého hereckého života nadšení nebyli. Když jí bylo osmnáct let, rozhodla se jejich obavy neposlechnout. V roce 1908 odpověděla na inzerát a byla přijata k Housově divadelní společnosti.

Pro mladou dívku začala tvrdá životní univerzita kočovného divadla: neustálé přesuny z místa na místo, skromné podmínky a večer co večer nové publikum.

Světová válka a dívka v kalhotách

Nejbizarnější kapitolu jejího uměleckého zrání přinesla první světová válka. Válečné odvody připravily kočovné divadelní společnosti o řadu mladých mužských představitelů. Soubory však potřebovaly hrát dál a někdo musel chybějící herce nahradit. A tehdy přišla chvíle Jarmily.

U jedné z kočovných společností, kde za války působila, začala kvůli nedostatku mužských představitelů hrát postavy mladých milovníků. Oblékla mužské kostýmy a na jevišti přebírala role, které by za normálních okolností připadly mladým hercům.

Pro diváky, kteří ji o desítky let později poznali jako laskavou filmovou babičku, je představa mladé Kurandové v kalhotách coby romantického milovníka skoro neuvěřitelná. Právě kočovné společnosti jí však daly mimořádnou technickou průpravu.

Musela být schopná rychle nastudovat nejrůznější role, pracovat s hlasem, pohybem i jevištní řečí a večer co večer obstát před úplně jiným publikem.

Během svých kočovných toulek potkala v herecké společnosti Rovenského lásku svého života: herce Františka Kurandu. V roce 1914 se vzali a Marie přijala jeho příjmení, pod nímž ji později poznal celý národ.

Byli nerozlučnou dvojicí v životě i na divadelním jevišti. Po letech strávených u kočovných společností získali v roce 1919 první společné stálé angažmá v nově založeném Národním divadle moravskoslezském v Ostravě.

Jarmile však ostravské prostředí zdravotně nesvědčilo. Trpěla opakovanými záněty spojivek, a tak už po jediné sezoně společně s manželem přešla do nově zřízeného Českého divadla v Olomouci.

Právě tam během následujících patnácti let vytvořila neuvěřitelných zhruba sto osmdesát rolí. Její věhlas postupně překročil hranice Moravy a začaly přicházet nabídky z Prahy.

Zájem o ni mělo především Divadlo na Vinohradech a brněnské prameny připomínají také nabídku z Národního divadla. Pro většinu herců by to znamenalo splnění celoživotního snu. Jenže nabídky měly jeden zásadní háček. Pražské scény chtěly Jarmilu, nikoli jejího manžela Františka. Kurandová je odmítla.

V roce 1935 nakonec přijali oba nabídku Zemského divadla v Brně. Právě Brno se stalo jejím skutečným uměleckým domovem.

Královna moudrých maminek, hospodyně v Pyšné princezně a chůva princezny Lady

V brněnském divadle strávila Jarmila Kurandová čtvrt století ve stálém angažmá a také po odchodu do penze se na jeho jeviště pravidelně vracela jako host. Její divadelní rejstřík byl mimořádně široký: hrála v české klasice, světových dramatech i moderních hrách.

Filmový svět si jí však ve větší míře všiml až v jejím zralém věku. Před kamerou se sice mihla už v krátkém snímku z roku 1939, skutečná filmová kariéra však přišla až po válce.

V roce 1946 ji Rudolf Hrušínský obsadil do filmu Pancho se žení. Bylo jí už šestapadesát let.

V následujících letech se z Jarmily Kurandové stala často obsazovaná představitelka filmových maminek, hospodyní, chův a babiček.

V roce 1952 se objevila v nesmrtelné pohádce Bořivoje Zemana Pyšná princezna, kde ztvárnila hospodyni.

O sedm let později získala mnohem výraznější pohádkovou roli v další dodnes milované klasice. V pohádce Princezna se zlatou hvězdou se proměnila v laskavou a moudrou chůvu princezny Lady v podání Marie Kyselkové.

Následovaly desítky filmových rolí ve snímcích Týden v tichém domě, Ves v pohraničí, Rodinné trampoty oficiála Tříšky, Psohlavci, Vyšší princip nebo Tři zlaté vlasy děda Vševěda. Režiséři oceňovali její nepatetický, přirozený a zemitý projev.

Skutečný a nejzářivější vrchol celé její více než šedesátileté umělecké pouti však přišel až kolem osmdesátky. Režisér Antonín Moskalyk připravoval pro Československou televizi monumentální dvoudílnou barevnou adaptaci románu Babička.

Natáčení začalo 27. května 1970. Do titulní role Moskalyk obsadil osmdesátiletou Jarmilu Kurandovou. Pro herečku, která už deset let nebyla ve stálém angažmá, to znamenalo návrat k mimořádně náročné hlavní roli před kamerou.

Vedle ní se jako Barunka objevila tehdy sedmnáctiletá studentka brněnské konzervatoře Libuše Šafránková.

Pro Šafránkovou se stala Babička první velkou zkušeností před filmovou kamerou a prakticky vstupní branou k její budoucí hvězdné kariéře.

Kontrast obou hereček byl dokonalý. Na jedné straně žena s více než šedesáti lety zkušeností z kočovných společností, kamenných divadel, rozhlasu i filmu.

Na druhé straně mladinká studentka, která před kamerou teprve objevovala, co všechno dokáže. Právě jejich vztah se stal jedním z emocionálních pilířů celého filmu.

Staré bělidlo a skutečné slzy před kamerou

Natáčení probíhalo od května 1970 až do 7. ledna 1971 a štáb pracoval také přímo v Babiččině údolí a na Starém bělidle v Ratibořicích. Kvůli filmu se dokonce upravovalo samotné okolí některých míst tak, aby co nejvěrněji odpovídalo světu Boženy Němcové.

Jedna z nejsilnějších vzpomínek z natáčení se váže k úplnému závěru příběhu. Pro Libuši Šafránkovou přitom šlo paradoxně o její první filmový záběr. Barunka přichází oznámit včelkám, že babička zemřela.

Mladá herečka pronese jedinou jednoduchou větu: „Včeličky, babička nám umřela.“ Pak se jí po tváři rozběhnou skutečné slzy.

Pomocná režisérka Helena Rohanová později vzpomínala, že Moskalyk kameru nevypnul. Kameraman Jiří Šámal i ostatní čekali, kdy dá režisér pokyn ke konci záběru, ale on nechal mladou herečku před objektivem dál prožívat skutečný smutek.

Žádný glycerín, žádné technické kouzlo. Jen sedmnáctiletá dívka, kamera a emoce, které se podařilo zachytit.

Vedle ní celý film stojí výkon Jarmily Kurandové, která do Babičky vložila desítky let divadelní zkušenosti a svůj mimořádný cit pro český jazyk. Byla to role, k níž jako by celý její předchozí život směřoval.

První díl dvoudílné televizní Babičky měl premiéru 25. prosince 1971 na druhém programu Československé televize, druhý následoval o den později.

Film se rychle zařadil mezi výrazné televizní události své doby. Názory kritiků na Kurandovou nebyly úplně jednotné. Část z nich dál dávala přednost slavné Babičce Terezie Brzkové z filmové verze roku 1940, jiní naopak považovali výkon Kurandové za mimořádně autentický. Prakticky okamžitě však zaujal výkon mladé Libuše Šafránkové.

Rok 1971 pro ni znamenal ještě jeden mimořádný okamžik. Prezident Ludvík Svoboda jí propůjčil titul národní umělkyně.

Jeviště, kterého se nevzdala ani v osmaosmdesáti

V sedmdesátých letech se její životní pouť pomalu chýlila ke konci. V roce 1976 zemřel její milovaný manžel František Kuranda, s nímž prožila více než šedesát let.

Jarmila Kurandová však ani ve vysokém věku divadlo neopustila. Po filmové Babičce už žádnou další filmovou roli nevytvořila, na divadelní prkna se ale stále vracela.

V roce 1974 ztvárnila další Babičku, tentokrát v Jiráskově Lucerně. A právě s touto rolí se pojí jeden z nejpozoruhodnějších okamžiků jejího života.

Dne 14. dubna 1978, při slavnostním otevření Mahenova divadla po několikaleté rekonstrukci, se osmaosmdesátiletá Jarmila Kurandová ještě jednou postavila na jeviště. Bylo to její poslední divadelní vystoupení.

Jarmila Kurandová zemřela 6. prosince 1978 v Brně. Bylo jí osmaosmdesát let.

Za sebou měla neuvěřitelných sedmdesát let spojených s divadlem – od osmnáctileté dívky u Housovy kočovné společnosti až po jednu z nejuznávanějších hereček brněnské scény.

Poslední rozloučení se konalo 13. prosince 1978 ve foyer Janáčkova divadla.

https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/126965/jarmila-kurandova

https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil-osobnosti&load=2507

https://www.ndm.cz/cz/osoba/2206-kurandova-jarmila.html

https://www.ndbrno.cz/wp-content/uploads/2025/01/NdB_DIVA_noviny_LEDEN-2025_web.pdf

https://www.ceskatelevize.cz/porady/824440-jarmila-kurandova/

https://www.ceskatelevize.cz/porady/870275-babicka/

https://www.ceskatelevize.cz/porady/870275-babicka/tvurci/

https://www.ceskatelevize.cz/porady/10195164142-vypravej/13547-ve-stopach-doby/7073-o-vanocich-mel-premieru-dvoudilny-televizni-film-babicka-s-jarmilou-kurandovou-v-roli-babicky-a-libusi-safrankovou-v-roli-barunky/

https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/kultura/zemrela-herecka-libuse-safrankova-33002

https://vltava.rozhlas.cz/bozena-nemcova-babicka-8143333